

รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในกายเถรวาท

The Living Pattern of Bhikkhu in Thevarada Buddhism

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม

Phramaha Paijit Uttamadhammo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Mahavajiralongkornrajavidyalaya Campus

อีเมล: paijitsakong@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)

1 เมษายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised)

10 เมษายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

21 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในกายเถรวาท ตั้งแต่อดีตในสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน พบว่า การดำเนินชีวิตของพระภิกษุได้มีการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เรียกว่า "ธรรมวินัย" หรือ "พุทธพจน์" ซึ่งต่อมาเรียกว่า "พระไตรปิฎก" พระธรรมวินัยนี้ คือตัวแทนพระศาสดา โดยวิธีการดำเนินชีวิตของพระภิกษุ มีลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึงความเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา เช่น การแต่งกายที่มีไตรครอง ได้แก่ อัฐบริขาร คือ เครื่องใช้สอยของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา มี 8 อย่าง คือ สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มีดโกนหรือมีดตัดเล็บ เข็ม ประคดเอว กระบอกกรองน้ำ พร้อมทั้งปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตของพระสงฆ์ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคที่ต้องอาศัยศรัทธาจากชาวบ้าน ซึ่งพระสงฆ์จะต้องประพฤติตนให้เนาเคารพตามหลักพระธรรมวินัย โดยปัจจุบันการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในกายเถรวาท มีความสัมพันธ์กับผู้คนอื่นบนพื้นฐานบริบทของวิถีวัฒนธรรมสังคมนั้น ๆ

คำสำคัญ: การดำรงชีวิต, พระภิกษุ, เถรวาท

ABSTRACT

This academic article aimed to study about the living pattern of Bhikkhu in Thevarada Buddhism from the Buddha era to the current era. The study revealed that the monks had some living patterns following 'Buddhist Disciplines' or 'the Buddhist words' which was called 'Tipitaka'. 'The Buddhist Disciplines' referred as the representatives of the Lord Buddha for all of his followers. The ways of living revealed the Buddhist monkhood namely; wearing Buddhist

monk robes which were the eight necessities of a Buddhist monk which were personal belongings for monks. They consisted of 8 stuffs namely, inner garment, robes, outer robes, monk's alms-bowl, razors or nail cutters, needles, girdle-cloth, and water filter bottles including monk's necessities for a living, namely; food, clothes, shelter, and medicine offered by people with their faith. Hence, monks needed to behave suitably following the Buddhist disciplines. Nowadays the living pattern of Bhikkhu in Thevarada Buddhism reveals a relation with people in the society based on the fundamental of the culture in the particular society.

Keywords: The Living; Bhikkhu; Theravada

บทนำ

ศาสนาพุทธเกิดขึ้นในชมพูทวีปซึ่งในปัจจุบันเป็นดินแดนของประเทศอินเดียประเทศเนปาล ประเทศอัฟกานิสถาน ประเทศปากีสถาน และประเทศบังคลาเทศ แต่หลักฐานทางโบราณคดีส่วนใหญ่อยู่ที่ประเทศอินเดีย เช่น สันเขานิยสถาน และพุทธสถานต่าง ๆ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2551) ซึ่งวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเป็นรูปแบบอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่าง คือสังคมสงฆ์ โดยทรงใช้วิธีการให้บุคคลหลากหลายสาขาอาชีพ เพศเดียวกันหมด-เพศชาย และต่างผิวพรรณ มาอยู่ร่วมกัน เป็นชุมชน และมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้น มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสเข้ามาศึกษา พระองค์ก็ทรงรับและสั่งสอนเองพร้อมกับส่งออกไปประกาศพระศาสนายังเมืองน้อยใหญ่อื่น ๆ เมื่อกิจการเจริญเติบโตตามลำดับ มีกิจจํานวนมากเกินกว่าที่จะทรงดูแลได้ทั่วถึงจึงมอบอำนาจให้พระสงฆ์ดูแลและปกครองกันเอง โดยเคารพนับถือตามลำดับอาวุโส พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งในฐานะธรรมราชา ทรงปกครองแบบพ่อปกครองลูกหรืออาจารย์ปกครองศิษย์ถือความสุจริตใจเป็นพื้นฐาน และทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ใช้ระบอบสามัคคีธรรมซึ่งอาจเรียกว่า “สังฆาธิปไตย” (สุรพล สุยะพรหม, 2549)

มูลเหตุการณเกิดนิกายเถรวาทหรือหินยาน-มหายาน ซึ่งศาสนาพุทธมีนิกายที่สำคัญอยู่ 2 นิกาย อันเกิดจากการสังคายนาครั้งที่ 2 เป็นเหตุให้มีการถือพระวินัยแตกต่างกัน คือ 1) นิกายเถรวาท หรือหินยาน ได้แก่ นิกายที่ทางคณะสงฆ์อันมีพระยศกาลันบุตรถือตามแนวพระพุทธบัญญัติ ดังที่พระเถระมีพระมหากัสสปะเป็นประธานได้ทำสังคายนาไว้ นิกายเถรวาทนี้ตั้งมั่นอยู่ในประเทศ ศรีลังกา พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา 2) นิกายมหายาน ได้แก่ นิกายที่พระภิกษุชาววัชชีบุตรถือตามท้ออาจารย์ของตนได้แก้ไขขึ้น ในภายหลัง พระสงฆ์คณะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "มหาสังฆกะ" หรือ “นิกายอาจารย์วาท” และในเวลาต่อมาเรียกตัวเองว่า "มหายาน" ซึ่งแปลว่า

ยานใหญ่โตสามารถบรรทุกสัตว์โลกไปสู่ความพ้นทุกข์ได้มาก เพราะการแก้ไขวัตรปฏิบัติให้อำนวยความสะดวกสบายยิ่งขึ้น จะช่วยสามารถนำสัตว์ความพ้นทุกข์ได้จำนวนมาก นิยามมหานี้แพร่หลายในประเทศทิเบต จีน มองโกเลีย เกาหลี เวียดนาม ลิกซิม และภูฏาน ซึ่งมูลเหตุของการแตกแยกนิยามมี 2 ประเด็นหลัก คือ 1) เพราะการปฏิบัติพระวินัยไม่สม่ำเสมอเหมือนกัน เรียกว่า ความวิบัติแห่งศีลสามัญญตา 2) เพราะทัศนะในหลักธรรมอธิบายไม่ตรงกัน เรียกว่า ความวิบัติแห่งทฤษฎีสามัญญตา มูลเหตุหลัก 2 ประการนี้ มีความสำคัญในการทำให้เกิดความคิดความเข้าใจ การตีความหลักธรรมแตกต่างกันไป จนกลายเป็นนิยามต่าง ๆ (เสถียร โพรินันทะ, 2516)

วิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระสงฆ์เถรวาทมีความเป็นอยู่ด้วยปัจจัย 4 การบริโภคนปัจจัย 4 ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้สืบทอดกันมาจากอดีตตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ยังคงเป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พุทธบริษัททั้งหลาย ให้รู้จักสันโดษในการบริโภคนปัจจัย 4 ตามมีตามได้ ดังความว่า “เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้ นี้ก็เป็นนาถกรรมธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังปรากฏเป็นหลักฐานที่แสดงไว้ให้ทราบ คือพระพุทธองค์พร้อมทั้งเหล่าพระสาวกนั้นใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มตามที่จะหามาได้ หรือเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ บ้างมีความเขาเอามาถวายบ้างหรือบางทีก็เป็นผ้าที่เขาทิ้งตามป่าช้า (ผ้าห่อศพ) ซึ่งเรียกว่า ผ้าบังสุกุลหรือผ้าคฤกษุณนั้นเอง (พระครูอาทรวณกิจ (อนาลโย ฉันทสิริกุล), 2557) โดยพระภิกษุในกายเถรวาทต้องถือวินัยอย่างเคร่งครัด ในการบริโภคนปัจจัย อาหาร บิณฑบาต การบริโภคนใช้เสนาสนะ และการบริโภคนรักษาโรค ตามหลักของพระธรรมวินัยดังกล่าว

ซึ่งวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กับผู้คนในแต่ละสังคมบนพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ดังนั้น วิถีชีวิตของพระสงฆ์จึงมีความสัมพันธ์กับผู้คนตั้งแต่การเริ่มบวชไปจนถึงลาสิกขา โดยมีรูปแบบชีวิตที่แตกต่างจากเดิมและมีรูปแบบเฉพาะวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไปและมีลักษณะเฉพาะประกอบกับการปรับเปลี่ยนมุมมองต่อสิ่งต่างๆ เพราะพระจะมองสิ่งต่าง ๆ เหมือนที่ชาวบ้านมองนั้นไม่ได้ จะต้องมองให้ลึกซึ้งถึงสภาวะที่แท้จริงของสรรพสิ่งเพื่อที่จะเป็นการฝึกจิตใจตนเองให้สามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของพระได้ ประการที่สองคือปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตของพระสงฆ์ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคนั้นจะต้องอาศัยจากชาวบ้าน พระจึงต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้น่าเคารพและน่าเลื่อมใสศรัทธา เพราะหากชาวบ้านไม่เลื่อมใสก็ยากที่จะนำปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตมาถวายพระได้ นอกจากนี้พระต้องใช้สอยปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตทั้งหมดนั้นด้วยการพิจารณาไม่ใช้การบริโภคด้วยอำนาจของความอยาก ประการที่สามคือการงดเว้นสิ่งที่ห้าม หากพระรูปใดกระทำความผิดดังกล่าวก็ขาดจากความเป็นพระทันที ประการสุดท้ายคือการฝึกฝนตนเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพฤติกรรมทางกาย วาจาที่เรียกว่า ศีล การฝึกฝนทางใจ ที่เรียกว่าสมาธิ และการฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ที่เรียกว่า ปัญญา (พระธรรมดิลก (สมาน สุเมธ), 2552)

การดำรงชีวิตของพระภิกษุในปัจจุบันเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก เป็นการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นการแก้ไขปัญหาเยาวชนในทางจริยธรรม วัดบางวัด เช่นวัดถ้ำกระบอกได้มีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในด้านบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นภัทร ภักดีสรวิชัย, ภาคิน เจริญนนทสิทธิ์ และวรรณวรางค์ ศุทธชัย (2564) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการบริการสาธารณะด้านบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ระหว่างองค์กรภาครัฐกับภาคประชาชนในด้านการบูรณาการจัดทำบริการสาธารณะด้านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยถือเป็นเรื่องสำคัญและมีภารกิจหน้าที่ขององค์กรภาครัฐและภาคประชาชนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมและให้บริการสาธารณะ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงาน และยังเป็นการป้องกันปัญหาทางด้านยาเสพติดจากชายแดน จึงมีแนวคิดในการสร้างโครงการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อให้เกิดแนวทางในการป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติด โดยผ่านกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐกับภาคประชาชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในชุมชน

สรุปได้ว่า วิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ภิกษุเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระธรรมวินัย ในปัจจุบันพระภิกษุภิกษุภิกษุในสังคมไทย มีวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับผู้คนเริ่มตั้งแต่การบวชไปจนถึงลาสิกขา มีรูปแบบเฉพาะ ซึ่งเป็นวิถีที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักของพระธรรมวินัย คือ ศีล 227 ข้อ พร้อมทั้งปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตของพระสงฆ์ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคนั้น ก็ต้องอาศัยศรัทธาจากชาวบ้าน เนื่องจากพระจึงต้องประพฤติปฏิบัติตัวตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ให้นำเคารพและนำเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งเป็นสิ่งที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ ในบทความนี้จะได้ลำดับความสำคัญของรูปแบบการดำรงชีวิตดังกล่าว มีลำดับขั้นตอนดังนี้

แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการดำรงชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตที่นิยมใช้กันมาก คือ การวัดรูปแบบการดำเนินชีวิตโดยใช้วิธีวัดแบบ AIOs ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychographics Analysis) ผ่านการใช้เวลาในการทำกิจกรรม (Activities) ต่าง ๆ ของบุคคล การให้ความสนใจ (Interests) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวของบุคคล และความคิดเห็น (Opinions) ที่มีต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้างของบุคคล ซึ่ง Plummer (1974) ได้แบ่งมิติของรูปแบบการดำเนินชีวิตตามลักษณะของ AIOs โดยมีรายละเอียดดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มิติของรูปแบบการดำเนินชีวิตตามแนวคิด AIOs

กิจกรรม (Activities)	ความสนใจ (Interests)	ความคิดเห็น (Opinions)
งาน หรือ การทำงาน	ครอบครัว	เกี่ยวกับตนเอง
งานอดิเรก	บ้าน	ประเด็นทางสังคม
เหตุการณ์หรือกิจกรรมทางสังคม	งาน หรือ อาชีพ	การเมือง
การพักผ่อน	ชุมชน	อาชีพ หรือ ธุรกิจ
ความบันเทิง	การพักผ่อน หรือ นันทนาการ	เศรษฐกิจ
การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม	แฟชั่น หรือ การตามกระแสนิยม	การศึกษา
การเข้าร่วมกับชุมชน	อาหาร และ สุขภาพ	การบริโภค และ ผลิตภัณฑ์
การใช้จ่ายใช้สอย	สื่อ	อนาคต
การเล่นกีฬา	การประสบความสำเร็จ	วัฒนธรรม

ลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิตได้ถูกสร้างขึ้นเป็นผลของลักษณะต่าง ๆ ของพฤติกรรม และทัศนคติต่าง ๆ ทั้งที่มีความขัดแย้งและไม่แน่นอนในชีวิตของแต่ละบุคคลดั่งนั้น จึงเป็นไปได้ที่จะวัดลักษณะของกลุ่มคนจากการศึกษารูปแบบพฤติกรรมที่ต่างกันของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เรียกว่าการศึกษาแบ่งกลุ่มตามลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการวัดองค์ประกอบสามประการที่สำคัญคือกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) และความคิดเห็น (Opinions) ในลักษณะกว้าง ๆ จนถึงลักษณะเฉพาะเจาะจงของสินค้า ซึ่งเป็นพฤติกรรมของรูปแบบการดำเนินชีวิตนั่นเอง องค์ประกอบสามประการมีความหมายดังนี้ (Antonides & Raaij, 1998)

กิจกรรม (Activities) หมายถึงการแสดงออกอย่างเด่นชัด เป็นส่วนที่กำหนดว่าบุคคลใช้เวลาของเขาทำอะไรเขาทำงานอดิเรกอะไร มีสันทนาการอะไร และกีฬาชนิดไหนที่เขาฝึกฝน มีการซื้อสินค้ามากน้อยแค่ไหน และที่ใด มีการออกไปนอกบ้านมากน้อยแค่ไหน หรืออยู่บ้านมากน้อยเพียงใดเรื่องของสว นรถการพบเพื่อนพบญาติ กิจกรรมมีวัตถุประสงค์อะไรและคุณค่าที่เป็นจริงคืออะไร

ความสนใจ (Interests) หมายถึงความต้องการที่จะเข้าใจและเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ด้วยความพอใจและให้ความสำคัญในสิ่งนั้นเป็นระดับความตื่นเต้นที่เกิดขึ้น พร้อมกับความเอาใจใส่เป็นพิเศษหรือใส่ใจแบบต่อเนื่องกับสิ่งต่าง ๆ ความสนใจเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่เขาชอบกระทำบุคคลจะสนใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เขาชอบ สื่อมักจะได้รับการแบ่งกลุ่มเพื่อให้ตรงกับลักษณะความสนใจของผู้บริโภค เช่นเรื่องการเมืองกีฬา งานอดิเรกการท่องเที่ยวดนตรี

ความคิดเห็น (Opinions) หมายถึงการแสดงออกทางความคิดบนพื้นฐานของค่านิยมที่มีต่อตนเองและสภาพแวดล้อมเป็นคำตอบของแต่ละบุคคล ในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นเปรียบเสมือนเป็นคำถามในลักษณะ

การตีความ การคาดหวัง และการประเมินผลดีผลเสีย เช่นความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ บุคคลต่าง ๆ สินค้าต่าง ๆ รัฐบาลนักรการเมืองประเทศหนังสือพิมพ์ซึ่งจะสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ กิจกรรม (Activities) คือการแสดงออกอย่างเด่นชัด เป็นส่วนที่กำหนดว่าบุคคลใช้เวลาของเขาทำอะไรเขาทำงานอดิเรกอะไร มีสันตนาการอะไร และกีฬาชนิดไหนที่เขาฝึกฝน ความสนใจ (Interests) คือ ความต้องการที่จะเข้าใจและเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ด้วยความพอใจและให้ความสำคัญในสิ่งนั้นเป็นระดับความตื่นเต้นที่เกิดขึ้น และความคิดเห็น (Opinions) หมายถึงการแสดงออกทางความคิดบนพื้นฐานของค่านิยมที่มีต่อตนเองและสภาพแวดล้อมเป็นคำตอบของแต่ละบุคคล

ความหมายของรูปแบบการดำเนินชีวิต

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (2564) ได้กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (หรือเรียกทับศัพท์ว่า ไลฟ์สไตล์) หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึง รูปแบบการดำเนินชีวิต แต่ละแบบโดยทั่วไป ถ้ากล่าวถึงรูปแบบของบุคคลทั่วไป หมายถึง พฤติกรรมในการเข้าสังคม ในการบริโภค ในการหาความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจใช้เวลาว่าง และการแต่งตัว ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกดำเนินเป็น อุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำสิ่งต่างๆ โดย Evans, Jamal and Foxall (2009) ได้อธิบายว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ สิ่งที่สะท้อนมาจากรูปแบบของกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) และความคิดเห็น (Opinions) โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสำคัญในการสะท้อนความคิด และพฤติกรรมความเป็นตัวตนของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Hawkins and Mothersbaugh (2013) และ Schiffman and Wisenblit (2015) ที่ให้คำนิยามไว้อย่างใกล้เคียงกันว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ การแสดงให้เห็นว่าบุคคลใช้ชีวิตอย่างไรโดยจะแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ เช่นเดียวกับ Hoyer and MacInnin (2010) ที่ได้กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ การแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นจริงของบุคคล ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น และในความคิดเห็น ในส่วนของ Solomon (2015) ได้กล่าวอีกว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง รูปแบบที่สะท้อนได้จากใช้เวลา และการใช้จ่ายของแต่ละบุคคล

สรุปได้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ในหน้าที่ ตำแหน่ง ลักษณะงานที่ทำ ตามประเพณี วัฒนธรรม และในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ซึ่งในแต่ละบุคคลจะมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ตามแต่บริบทของสภาพแวดล้อมที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นอาศัยอยู่

เป้าหมายของรูปแบบการดำรงชีวิต

การวางแผน เป็นการกำหนดสภาพหรือสถานภาพที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยกำหนดนาทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่ง มลิวรรณ ธรรมมาตย์ (2561) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับ เป้าหมายของรูปแบบการดำรงชีวิต มีดังนี้

เป้าหมายในชีวิต (Life Goals) เป็นสิ่งที่ตนเองให้ความสำคัญ และปรารถนาจะให้เกิดขึ้นในอนาคต และเป็นแรงจูงใจให้ตนเองมีพลังมุ่งไปสู่อนาคต การมีเป้าหมายในชีวิตจะช่วยให้มนุษย์ใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย มีความหวังและมีทิศทางที่จะมุ่งไปสู่อนาคต เพราะการมีเป้าหมายจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าคุณคนนั้นต้องการอะไรบ้าง จะมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร เพื่อใคร และเพื่อที่จะทำอะไร โดยการวางแผนเป้าหมายชีวิต เป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตของคุณคนที่ได้วางแผนไว้ด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อนำตนเองไปสู่เป้าหมายของชีวิตในอนาคต เป็นการวางแผนเป้าหมายไว้ว่าจะต้องตั้งตัวสร้างฐานะให้ได้ โดยเรียนให้จบและประกอบอาชีพที่สุจริต ซึ่งการวางแผนเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปเพื่อให้การดำเนินชีวิตมีคุณภาพ ได้แก่ การวางแผนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยการวางแผนเกี่ยวกับการศึกษา การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพ เช่น แพทย์ วิศวกร ตำรวจ ทหาร นักธุรกิจ เกษตรกรรม ช่างนา ช่างไร่ เป็นต้น การวางแผนเกี่ยวกับการใช้จ่ายในแต่ละเดือน การวางแผนที่จะปฏิบัติความดี การดำเนินชีวิตให้อยู่ในกรอบศีลธรรม การวางแผนเกี่ยวกับการสร้างครอบครัวในอนาคต เป็นต้น

การวางแผนเป้าหมายชีวิต เป็นสิ่งที่จำเป็นที่บุคคลทุกคนต้องให้ความสำคัญในการรู้จักวางแผนชีวิตของตนเองอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการที่เหมาะสมกับสถานะของคุณคน และพยายามดำเนินการโดยปฏิบัติทุกวิถีทางที่จะนำพาชีวิตให้ประสบความสำเร็จ แต่เมื่อดำเนินชีวิตที่มีการวางแผนแล้วเกิดปัญหาและอุปสรรค คุณคนนั้นก็ สามารถหาจุดบกพร่องที่เกิดขึ้น แล้วนำมาพิจารณาทบทวนขั้นตอน เพื่อแก้ไข พัฒนา ปรับปรุงให้ชีวิตของคุณคนมีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข หากทุกชีวิตมีการวางแผนเพื่อเป้าหมายของชีวิต ก็จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

เป้าหมายชีวิตของคุณคนแบ่งได้ 3 ระดับ คือ 1. การวางแผนเป้าหมายชีวิตขั้นต้น เป็นการวางแผนตั้งเป้าหมายของชีวิตโดยมุ่งมั่นฝึกฝนตนเอง ให้บรรลุเป้าหมายชีวิตที่จะต้องเรียนให้จบ มีอาชีพ มีฐานะที่ดีให้ได้ ด้วยองค์ประกอบต่างๆ เช่น การประพฤติตนเป็นคนดี และตั้งเป้าหมายว่าจะประกอบอาชีพอะไร เช่น ครู พยาบาล ตำรวจ ทหาร ช่างนา หรืออื่นๆ ก็ได้ ขอให้เป็นอาชีพที่สุจริต 2. การวางแผนเป้าหมายชีวิตขั้นกลาง เป็นการตั้งเป้าหมายของชีวิตว่าต้องพยายามตั้งตัวและสร้างฐานะของตนเอง มีชีวิตคู่ มีชีวิตครอบครัวที่ดี ไม่ย่อท้อ รู้จักการสร้างคุณค่าให้ชีวิตด้วยการขยันตั้งใจทำความดี เอื้ออาทร มีเมตตาต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นเป้าหมายชีวิตสูงสุด และ 3. การวางแผนเป้าหมายชีวิตขั้นสูงสุด เป็นการตั้งเป้าหมายของชีวิตที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อตนเอง และบุคคลอื่น คือการตั้งใจดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนหน้าที่การงาน ชีวิตครอบครัว และตั้งใจปฏิบัติธรรมโดยการตั้งใจทำความดี หมั่นให้ทาน รักษาศีล ฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจผ่องใส เกิดปัญญา เพื่อรักษาเป้าหมายของชีวิตให้มั่นคงทุกด้าน ถ้าทุกคนได้มีการวางแผนเป้าหมายชีวิตแล้ว ก็ยากที่จะทำให้ตนเองประสบ

ความสำเร็จได้เป้าหมายเป็นเครื่องมือชี้ทิศทางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลอาจมีเป้าหมายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับอาชีพ รายได้ ความรับผิดชอบในครอบครัวแต่ละบุคคล เป้าหมายของบุคคลมีดังนี้

3.1 เป้าหมายที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี สังคม การเมือง กฎหมาย ความรู้สึก เป็นต้น

3.2 เป้าหมายที่เป็นตัวเงิน เป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเงินโดยตรง ซึ่งทำให้แต่ละบุคคล นั้นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สรุปได้ว่า เป้าหมายของรูปแบบการดำรงชีวิต หมายถึง การวางแผนเป้าหมายชีวิต เป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตของบุคคลที่ได้วางแผนไว้ด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อนำตนเองไปสู่เป้าหมายของชีวิตในอนาคต เช่น ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องตั้งตัวสร้างฐานะที่ดีให้ได้ โดยเรียนให้จบ และประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ที่สามารถเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัวได้ โดยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข

รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุณีภายใต้การปกครอง

รูปแบบการดำเนินชีวิตของพระภิกษุณีภายใต้การปกครอง โดยพุทธบัญญัติอธิบายวินัยจากพระไตรปิฎกเป็นเรื่องเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการต่าง ๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ที่เรียกว่า พระวินัย ซึ่งเป็นพุทธบัญญัติแบ่งออกได้เป็นสองส่วน คือ 1) อาทิพรหมจริยกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบัพญญัติ หรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณัติ เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายและวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้าง พระสงฆ์สาวกทุกกึ่งเดือนเรียกว่า พระปาติโมกข์ 2) อภิสมจาริกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับภรรยา และความเป็นอยู่ที่ตั้งงามสำหรับชักนำความประพฤติ ความเป็นอยู่ของสงฆ์ให้ดีงาม มีคุณค่า น่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งขึ้นไป ซึ่งพระวินัยนั้น พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติล่วงหน้า ต่อเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามประพฤติเช่นนั้นอีก ดังจะเห็นได้ว่าในตอนต้นพุทธกาล คือตั้งแต่พรรษาที่ 1 ถึงพรรษาที่ 11 พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบท (บัพญญัติในพระวินัยที่พึงศึกษาปฏิบัติ) ไว้แน่นอน เพราะภิกษุสงฆ์ล้วนมีวัตรปฏิบัติตั้งงามตามแบบอย่าง ที่พระพุทธเจ้าทรงประพฤติปฏิบัติมาต่อมา หลังจากออกพรรษาที่ 20 นี้แล้วพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ 1 ห้ามภิกษุเสพเมถุน โดยปรารภเหตุการณ์มัวหมองในหมู่สงฆ์ อันเนื่องมาจากการที่พระสุทินเสพเมถุนกับอดีตภรรยาที่ป่ามหาวันกรุงเวสาลี การที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติครั้งนี้นับเป็นครั้งแรก และทรงบัญญัติเรื่อยมาทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ไม่ตั้งงามขึ้นในหมู่สงฆ์ ในการบัญญัติสิกขาบทแต่ละครั้งมีขั้นตอน ดังนี้คือ เมื่อเกิดเรื่องมัวหมองขึ้นภายในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสถามภิกษุผู้ก่อเหตุให้ถูกรับแล้ว ทรงชี้โทษแห่งการประพฤติเช่นนั้น และตรัสอานิสงส์แห่งความสำรวมระวัง แล้วจึงทรงตั้งพระบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป ทรงกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิด เรียกว่า ปรับอาบัติ (พระมหาบุญเลิศ ฐานทิโน โส และคณะ, 2552) โดยรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระภิกษุณีภายใต้การปกครองตามหลักพระธรรมวินัย บนพื้นฐานของปัจจัย 4 มีรายละเอียดดังนี้

1) การดำรงชีวิตของภิกษุในภิกษุทายาทตามหลักปัจจัย 4

พระครูวรดิษฐ์ธรรมาภรณ์ และคณะ (2563) ได้กล่าวว่า การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท การบริโภคอาหารโดยอาศัยหลักพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของคุณค่าของอาหารให้ถ่องแท้ก่อนที่จะบริโภค สำหรับพระภิกษุสงฆ์ก่อนจะฉันหรือบริโภคอาหารจะต้องรู้จักพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการบริโภคอาหาร ทำให้พระภิกษุสงฆ์สามารถดำรงชีพตามความสามารถอย่างเหมาะสม ไม่ประมาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ เป็นอยู่อย่างมีสติและสัมปชัญญะ โดยสามารถพิจารณาแยกแยะถึงความคุณค่าแท้และคุณเทียมจากการบริโภคอาหาร

ที่อยู่อาศัยหรือเสนาสนะควรมีความยินดีในที่อยู่ของตนไม่ว่าจะเลวหรือประณีตที่มีขนาดเล็กไม่หรูหราไม่สวยงามเหมือนชาวบ้านมีความพอใจยินดีในเสนาสนะของตนตามฐานะและพรochaที่ท่านจัดให้เป็นไปตามธรรมชาติจะกล่าวว่าคุณค่าที่อยู่ที่อยู่อาศัยมีความดีอันมากเรื่องง้วนนอนคงจะไม่มีจะมีแต่การเจริญภาวนาเพิ่มความเพียร ทำให้พระภิกษุสงฆ์ไม่ต้องลำบากเหมือนแต่ก่อนและทำให้มีเวลามากขึ้นในศึกษาและปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี

การใช้จีวรในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นที่สุด เพราะปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิตพึงจะต้องศึกษาให้แจ่มแจ้งตามหลักพระพุทธบัญญัติในฐานะเป็นเครื่องบริหารอุปโภคบริโภค แต่ให้บริโภคเพียงเพื่อกันแดด กันลม กันหนาวและเหลือบุง มาสัมผัส สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย และเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะ อันให้เกิดความละอาย เพื่อจะบำบัดความหนาวอันเป็นเหตุให้เกิดอาพาธประการหนึ่ง

การบริโภคยารักษาโรคหรือบริโภคยาจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบจนมั่นใจว่าเมื่อบริโภคแล้วทุกขเวทนาในตนจะถูกระงับอย่างแท้จริง อนึ่งในเรื่องของการบริโภคคิลานเภสัชนี้มีสิ่งที่จะต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีการใช้ยาที่เป็นโทษแก่ร่างกายกันอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การใช้ยารักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการใช้ยาเพียงเพื่อบรรเทาเวทนาและความเจ็บปวด เป็นการบริโภคเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้มิใช่บริโภคตามกระแสสมัยใหม่เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดการบริโภคยาตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

2) เป้าหมายหลักเป้าหมายรองของการดำรงชีวิตของภิกษุในภิกษุทายาท

พระครูวรดิษฐ์ธรรมาภรณ์ และคณะ (2563) ได้กล่าวว่า แนวทางการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์ต่อการดำเนินชีวิตของภิกษุในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์กำหนดรูปแบบไว้อย่างเคร่งครัดและเป็นไปเพื่อขัดเกลาจิตใจ สิ่งหนึ่งที่ทรงให้ความสำคัญมาก และยิ่งถือว่ามีความสำคัญต่อพระภิกษุในปัจจุบัน พระธรรมวินัยคำสอนส่วนที่เป็นวิถีชีวิตหรือหลักการปฏิบัติในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์นั้น เรียกว่า อริยวินัย ข้อปฏิบัติที่เรียกว่า อริยวินัยนี้เป็นระบบแบบแผนสำหรับหมู่ สมาชิก ที่จะให้สมาชิกของพระสงฆ์ตั้งอยู่ได้ด้วยดี สามารถมีชีวิตอยู่ตามหลักการของตน และสามารถปฏิบัติกิจดำเนินการต่าง ๆ พระสงฆ์ก็เป็นพุทธบริษัทฝ่ายหนึ่งที่ยังต้องมีความผูกพันกับสังคม และปฏิบัติธรรมจนสามารถบรรลุภาวะอันสูงสุดตามพุทธประสงค์ ส่วนปัจจัยสำหรับ

ดำรงชีวิตพื้นฐานของพระสงฆ์ มีเครื่องนุ่งห่มอาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค พระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย 4 เหมือนมนุษย์ทั้งหลายที่ต่างก็คือรูปแบบสังคมที่เข้มงวดกวดขัน พระพุทธเจ้าทรงมุ่งพัฒนาสมาชิกของพระสงฆ์ให้มีความมักน้อยสันโดษในการใช้สอยปัจจัย 4 (ปัจจัยสนโตสที่ปก อริยวสปฏิบัติ) สงฆ์ คือ วงศ์ของอริยชนลำดับที่ 8 มีชื่อว่า อริยวงศ์ (อภฺฐโม อริยวิโส) จะเห็นว่า ภิกษุผู้ปฏิบัติชอบในอริยวินัยเรียกว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ใน อริยวงศ์ ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นวงศ์ของพระอริยเจ้าเรียกว่า อริยวงศ์ปฏิบัติ

3) รูปแบบการดำรงชีวิตตามหลักพระธรรมวินัย

วิถีชีวิตของพระสงฆ์จึงเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่การเริ่มบวชไปจนถึงลาสิกขา โดยมีรูปแบบชีวิตที่แตกต่างจากเดิม และมีรูปแบบเฉพาะ โดยบุคคลที่ได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว จะต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย มีรายละเอียด ดังนี้

วินัย คือ ระเบียบข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติของคนในหมู่คณะให้มีความเรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน วินัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ (1) อนุาจารย์วินัย วินัยของผู้ไม่ครองเรือน คือ บรรพชิต ได้แก่ การไม่ทำตนให้เศร้าหมองด้วยอาบัติ 7 และระวางรักษาปาริสุทธิศีล 4 และ (2) อาจารย์วินัย วินัยของผู้ครองเรือน คือ คฤหัสถ์ ได้แก่ การเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ (ขุ.สุ./25/317-318/288-289)

อนุาจารย์วินัย หมายถึง วินัยของบรรพชิตคือนักบวชในพระพุทธศาสนา มี 2 ประเภท คือ สามเณร พระภิกษุ และภิกษุณี ในกรณีของภิกษุณี ซึ่งในปัจจุบันนี้ไม่มีในพระพุทธศาสนา ดังนั้น องค์ประกอบของอนุาจารย์วินัยของบรรพชิตหรือนักบวชในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงประกอบด้วยวินัยของนักบวชหรือบรรพชิต ได้แก่ ศีล 10 ของสามเณร และศีล 227 ของพระภิกษุ ซึ่งเป็นวินัยของผู้ไม่ครองเรือน

การบัญญัติพระวินัยหรือการวางระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทุกครั้งพระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติขึ้นภายหลังจากมีผู้กระทำความผิดหรือกระทำสิ่งที่สังคมติเตียน เมื่อพิจารณาสอบสวนท่ามกลางสงฆ์แล้วและเห็นว่า การกระทำเช่นนั้นไม่เหมาะสม จึงบัญญัติพระวินัยขึ้นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากกรณีต่าง ๆ เช่น ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งประพฤติหรือกระทำความผิดสิ่งหนึ่งลงไปแล้วเกิดความเสียหายแก่คณะสงฆ์ เมื่อมีผู้ร้องเรียนมาหรือพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องราวนั้น ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์และทรงพิจารณาสอบสวนจากทุก ๆ ฝ่ายแล้ว เมื่อทรงเห็นว่า พฤติกรรมพระภิกษุนั้นไม่เหมาะสมกับสมณะศากยบุตรจริง ๆ เพื่อป้องกันมิให้พระภิกษุทั้งหลายประพฤติหรือกระทำเช่นนั้นอีก จึงทรงบัญญัติวินัยขึ้น โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ ดังนี้ (วิ.มหา./1/39/28-29)

- 1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
- 2) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
- 3) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
- 4) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
- 5) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
- 6) เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
- 7) เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
- 8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังเลื่อมใสแล้ว
- 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม และ
- 10) เพื่อเอื้อเพื่อวินัย

สรุปได้ว่า รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในเถรวาท ได้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย 4 ซึ่งพระธรรมวินัยเป็นระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อบัญญัติสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย

วาจา และใจ ของสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอย่างเดียวกัน เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น พระสงฆ์จึงถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ เพราะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวคารพของประชาชน

รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในภคินายเถรวาทในปัจจุบัน

รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในภคินายเถรวาทในปัจจุบันมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งฝ่ายมหานิกาย และฝ่ายธรรมยุติ มีแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพระภิกษุ ซึ่งพระธรรมดิลก เจ้าคณะภาค 9 (ธรรมยุต) (พระธรรมดิลก (สมาน สุเมธ), 2552) ท่านได้กล่าวไว้ มีดังนี้

วิถีชีวิตของพระสงฆ์ เป็นวิถีชีวิตของพระสงฆ์จึงเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่การเริ่มบวชไปจนถึงลาสิกขา โดยมีรูปแบบชีวิตที่แตกต่างจากเดิมและมีรูปแบบเฉพาะ ผู้เขียนจะขอนำเสนอ วิถีชีวิตของพระสงฆ์ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) การปรับเปลี่ยนมุมมอง

พระสงฆ์จะต้องมีมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ แตกต่างไปจากชาวบ้านทั่วไป แม้ว่าจะดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมเดียวกันแต่ต้องมีมุมมองต่างกัน จะเห็นได้จากในเบื้องต้นของการบวช พระอุปัชฌาย์จะบอกเกี่ยวกับการปฏิบัติของพระสงฆ์ซึ่งแตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป กล่าวคือ การมีชีวิตใหม่เป็นพระสงฆ์นั้นเป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการครองเรือน ระบบความเป็นอยู่ สังคมสิ่งแวดล้อม โดยที่เมื่อบวชเข้ามาใหม่ ๆ ยังไม่ได้เรียนรู้ฝึกหัดอะไรมาก่อน ก็อาจจะทำให้จิตใจวุ่นวาย พระพุทธองค์จึงมีบทเรียนเบื้องต้นเพื่อไม่ให้จิตใจวุ่นวาย เพราะจิตใจของคนนั้นอาจจะฟุ้งซ่านวุ่นวาย คิดถึงโน่น คิดถึงนี่ คิดถึงเงินทองทรัพย์สิน คิดถึงผู้คนที่เคยรู้จัก ทั้งที่ชอบใจและไม่ชอบใจ จึงต้องมีหลักยึดจิตใจ เพื่อให้จิตใจมีงานทำ ดังนั้น คนที่บวชใหม่ ๆ ซึ่งออกมาจากบ้านเรือนและสังคม เคยพบเคยอยู่กับคนอื่น ๆ มาก พอห่างออกมาอยู่เดี่ยวๆ จึงอาจจะนึกถึงคิดถึงคนโน้นคนนี้วุ่นวาย พอนึกขึ้นมาแล้วก็เกิดปัญหาแกจิตใจ ทำให้คิดฟุ้งซ่านและอาจจะปรุงแต่งไปต่างๆ ท่านจึงสอนว่า ให้เอาวิธีง่ายๆ ก่อน คือ การทำงานให้ใจทำ เรียกว่ากรรมฐานเบื้องต้น หรือ “มูลกัมมัฏฐาน” เป็นวิธีการปรับเปลี่ยนมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ ของคนที่เริ่มมาใช้วิถีชีวิตแบบพระสงฆ์

มูลกัมมัฏฐานถือว่าเป็นก้าวแรกของการเปลี่ยนวิถีชีวิตจากชาวบ้านมาเป็นพระ เช่นในเวลาที่เรานึกถึงคนอื่นหรือมองเห็น เรามองเห็นอะไรคนที่เรามองเห็นว่าเป็นคนนั้นคนนี้ ก็เห็นกันแค่ ผม ขน เล็บ ฟันหนัง แต่เพราะไปติดอยู่กับความจำหมายว่าเป็นคนนั้นคนนี้ ชื่อนั้นชื่อนี้ พอนึกถึงใคร ก็ให้มองแค่ว่าเป็นผม ขน เล็บ ฟันหนัง แล้วก็จบแค่นั้น ใจก็สงบได้ นี่คือกรรมฐานเบื้องต้น เป็นการงานให้ใจทำ ก็เอาอันนี้เป็นกรรมฐานเป็นการงานให้ใจทำเบื้องต้น ใจจะได้อยู่กับงาน ไม่ฟุ้งซ่านวุ่นวายหรือคิดปรุงแต่งไปไกลแม้จะไม่ได้นึกถึงใคร อย่างที่ขอบพูดกันว่าภาวนา ก็ทำใจให้เป็นสมาธิได้

2) ปัจจัยเครื่องอาศัยเลี้ยงชีพของพระสงฆ์

สิ่งที่พระสงฆ์ต้องนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ก็คือ ปัจจัยเครื่องอาศัยเลี้ยงชีพของพระสงฆ์ เรียกว่า นิสสัย มี 4 ประการ คือ

1) อาหาร อาหารสำหรับพระภิกษุ เป็นอาหารที่ต้องอาศัยผู้อื่นเขามีศรัทธาแล้วถวายจึงจะฉันได้ จะไปหาหรือจะทำเองโดยการประกอบอาชีพหรือแม้แต่ไปเก็บผลไม้ตกหล่นกินเองก็ไม่ได้ การอยู่การฉันของพระต้องขึ้นอยู่กับชาวบ้าน พระจึงต้องประพฤติตัวให้น่าเลื่อมใสศรัทธา อาหารที่ชาวบ้านถวายนี้ เรียกว่า บิณฑบาต ที่ต้องใช้ลำแข้งของตัวเองเดินไปหา ถ้าชาวบ้านเขาศรัทธาก็จะใส่บาตรให้ ต่อมาเมื่อผู้ศรัทธานำมาถวายถึงวัด พระพุทธเจ้าก็อนุญาตเพราะชาวบ้านเขาถวายด้วยศรัทธา เรียกว่า เป็นอติเรกลาภ

2) เครื่องนุ่งห่ม แต่เดิมนั้นพระจะไปขอเครื่องนุ่งห่มจากใครไม่ได้ ไม่มีสิทธิ อาหารก็ขอไม่ได้ ต้องเดินไปโดยสงบ พูดบอกเขาไม่ได้ เขาศรัทธาก็ให้เอง ท่านบัญญัติไว้ว่า ภิกษุไปขออาหารกับชาวบ้านที่เขาไม่ได้เป็นญาติ ไม่ได้ปวารณา คือไม่ได้บอกแจ้งไว้ว่าให้ขอได้ ถ้าขอมานำมาเป็นความผิด เครื่องนุ่งห่มก็เช่นเดียวกัน ไปขอเขาไม่ได้ ถ้าชาวบ้านเขาไม่มีศรัทธาถวาย พระก็ต้องไปเก็บหาผ้าที่เขาทิ้งตามกองขยะ สมัยก่อนมักไปหาตามป่าช้าที่เขาห่อศพมาทิ้ง แล้วก็เอามาต้ม เอามาตัดเย็บ เอามาย้อมทาสีด้วยตัวเอง ท่านเรียกว่า ผ้าบังสุกุล แต่เมื่อมีชาวบ้านนำผ้าดี ๆ มาถวายด้วยใจศรัทธาเอง ถ้าไม่เป็นผ้าชนิดต้องห้าม พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาต เรียกว่า เป็นอติเรกลาภ

3) ที่อยู่อาศัย คือ ที่นั่งที่นอน เรียกว่า เสนาสนะ ในสมัยแรกๆนั้น พระเดินทางอยู่เรื่อยเรียกว่า การจาริก ก็ต้องไปนั่งนอนตามโคนไม้ เพราะฉะนั้น ที่อยู่พื้นฐานของพระก็คือโคนไม้ เรียกว่า รุกขมูล ต่อมาชาวบ้านศรัทธาสร้างที่อยู่ถวายโดยเลื่อมใสว่าพระทำดี ประพฤติดี สอนธรรมให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน จึงมีวัดอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ มีกุฏิ เวลานี้พระองค์ไหนต้องการจะประพฤติเคร่งครัด จะไปอยู่ตามโคนไม้ก็ได้ นี่เป็นที่อยู่พื้นฐานของพระ คือ รุกขมูล เสนาสนะส่วนที่อยู่ที่เขาสร้างถวาย เรียกว่า เป็นอติเรกลาภ

4) ยารักษาโรค ยาพื้นฐานของพระคือยาตองด้วยน้ำมูตรเน่า เรียกว่า ปุติมุตตเภสัช ปกติพระโบราณจะใช้ผลสมอเอามาตองน้ำมูตร ยาอื่น ๆ สำหรับใช้รักษาโรคมัยไข้เจ็บก็เป็น อติเรกลาภ

สรุปได้ว่า รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในสมัยแรกๆนั้น มีรูปแบบการดำรงชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งฝ่ายมหานิกาย และฝ่ายธรรมยุติก มีแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพระภิกษุ วิถีชีวิตของพระสงฆ์จึงเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่การเริ่มบวชไปจนถึงลาสิกขา ปัจจัยเครื่องอาศัยเลี้ยงชีพของพระสงฆ์ เรียกว่า นิสสัย มี 4 ประการ คือ 1) อาหาร อาหารสำหรับพระภิกษุ เป็นอาหารที่ต้องอาศัยผู้อื่นเขามีศรัทธาแล้วถวายจึงจะฉันได้ 2) เครื่องนุ่งห่ม แต่เดิมนั้นพระจะไปขอเครื่องนุ่งห่มจากใครไม่ได้ ไม่มีสิทธิ อาหารก็ขอไม่ได้ ต้องเดินไปโดยสงบ พูดบอกเขาไม่ได้ เขาศรัทธาก็ให้เอง 3) ที่อยู่อาศัย คือ ที่นั่งที่นอน เรียกว่า เสนาสนะ ในสมัยแรกๆนั้น พระเดินทางอยู่เรื่อยเรียกว่าการจาริก ก็ต้องไปนั่งนอนตามโคนไม้ และ 4) ยารักษาโรค ยาพื้นฐานของพระคือยาตองด้วยน้ำมูตรเน่า เรียกว่า ปุติมุตตเภสัช ปกติพระโบราณจะใช้ผลสมอเอามาตองน้ำมูตร ยาอื่น ๆ สำหรับใช้รักษาโรคมัยไข้เจ็บก็เป็น อติเรกลาภ

ทัศนคติของผู้เขียนรูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในภุมภคณภค

รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุในภุมภคณภค เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ ของพระภิกษุในการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นตัวบ่งบอกถึงความเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา เช่นการแต่งกายที่มีไตรครอง ได้แก่ อันตรวาสก อุตตราสงค์ สังฆาฏิกายพินันท์ ผ้ายันสะ และผ้ายันดอก หรืออัฐบริขาร 8 ที่จำเป็นต่อพระภิกษุ โดยพระภิกษุมีศีล 227 ข้อ อันเนื่องมาจากมีผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความประสงค์ต้องการจะบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ส่วนกุลบุตรที่จะขออุปสมบทนั้น จะต้องมียุไม่ต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์ โดยนับในครมภคได้ 6 เดือน ไม่เป็นโจรผู้ร้าย ไม่มีหนี้สิน ไม่เป็นโรคติดต่อ และต้องได้รับการอนุญาตจากบิดามารดาของตนเสียก่อน มีอัฐบริขาร 8 สมบูรณ์ครบถ้วน จึงจะสามารถบวชเป็นพระภิกษุได้ ซึ่งพระภิกษุต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อบัญญัติสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา และใจ ของสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอย่างเดียวกัน เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น พระสงฆ์จึงถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ เพราะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ และเป็นทีคาคหวังเคารพของประชาชน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

สรุป

รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ในหน้าที่ ตำแหน่ง ลักษณะงานที่ทำ ตามประเพณี วัฒนธรรม และในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ซึ่งในแต่ละบุคคลจะมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ตามแต่บริบทของสภาพแวดล้อมที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นอาศัยอยู่ รูปแบบการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ กิจกรรม (Activities) คือ การแสดงออกอย่างเด่นชัด เป็นส่วนที่กำหนดว่าบุคคลใช้เวลาของเขาทำอะไรเขาทำงานอดิเรกอะไร มีสันทนการอะไร และกีฬาชนิดไหนที่เขาฝึกฝน ความสนใจ (Interests) คือ ความต้องการที่จะเข้าใจและเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ด้วยความพอใจและให้ความสำคัญในสิ่งนั้นเป็นระดับความตื่นเต้นที่เกดขึ้น และความคิดเห็น (Opinions) หมายถึงการแสดงออกทางความคิดบนพื้นฐานของค่านิยมที่มีต่อตนเองและสภาพแวดล้อมเป็นคำตอบของแต่ละบุคคล เป้าหมายของรูปแบบการดำรงชีวิต หมายถึง การวางแผนเป้าหมายชีวิต เป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตของบุคคลที่ได้วางแผนไว้ด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อนำตนเองไปสู่เป้าหมายของชีวิตในอนาคต เช่น ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องตั้งตัวสร้างฐานะที่ดีให้ได้ โดยเรียนให้จบ และประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ที่สามารถเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัวได้ โดยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข

วิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ภิกษุณีภิกษุณีเถรวัฑฒ เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพระธรรมวินัย ในปัจจุบันพระภิกษุณีภิกษุณีเถรวัฑฒในสังคมไทย มีวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับผู้คนเริ่มตั้งแต่การบวชไปจนถึงลาสิกขา มีรูปแบบเฉพาะ ซึ่งเป็นวิถีที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักของพระธรรมวินัย คือ ศีล 227 ข้อ พร้อมทั้งปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตของพระสงฆ์ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคนั้น ก็ต้องอาศัย ศรัทธาจากชาวบ้าน เนื่องจากพระจึงต้องประพฤติปฏิบัติตัวตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ให้นำเคารพและ นำเลื่อมใสศรัทธา เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุณีภิกษุณีเถรวัฑฒ ตั้งแต่อดีตในสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

พระสงฆ์ภิกษุณีภิกษุณีเถรวัฑฒเป็นกลุ่มอนุรักษนิยมที่ต้องยึดพระธรรมวินัยเป็นสำคัญแม้ว่าสภาพการณ์ของโลก จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ต้องยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก มีวิถีการดำเนินชีวิตของพระภิกษุณี มีการประพฤติปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย ที่เรียกว่า "พุทธพจน์" บ้าง ซึ่งในกาลต่อมาเรียกว่า "พระไตรปิฎก" โดยวิถีการดำเนินชีวิตของ พระภิกษุณี พร้อมทั้ง อัฐบริวาร 8 และปัจจัยเครื่องอาศัยเลี้ยงชีพของพระสงฆ์ เรียกว่า นิสสัย มี 4 ประการ คือ 1) อาหาร 2) เครื่องนุ่งห่ม 3) ที่อยู่อาศัย และ 4) ยารักษาโรค ดังแสดงใน แผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการดำรงชีวิตของพระภิกษุณีภิกษุณีเถรวัฑฒ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). *ประวัติศาสตร์การศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นภัทร ภักดีศรีวิชัย, ภาคิน เจริญนนทสิทธิ์ และ วรณวรารงค์ ศุทธชัย. (2564). การมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐ
กับภาคประชาชนในการพัฒนาการบริการสาธารณะด้านบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.
วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11(3), 371-383.
- พระครูวรดิตถ์ธรรมภรณ์, พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ และ พระมหาสารอง สณฺญโต. (2563).
แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม.
วารสาร Journal of Modern Learning Development, 5(6), 199-213.
- พระครูอาทรอนกิจ (อนาลโย ฉันทสิริกุล). (2557). *การศึกษาพัฒนาการใช้สอยผ้าจีวรของพระสงฆ์*. (สารนิพนธ์
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระธรรมดิลก (สมาน สุเมโธ). (2552). *ความรู้เกี่ยวกับกฐินทาน*. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- พระมหาบุญเลิศ ฐานทินโน, พระมหาคณาพิพัฒน์ ทีปาสโย, พระปลัดประสาร ฐิตธมโม, พระมหาวิโรจน์ วีระโส,
พระศีกฤทธิ์ โสทธิณโธ, พระเฮ็นนิง เกวลี และ พระมหาดนัย ปภัสโร. (2552). *อริยวินัย (รวบรวมจาก
พระไตรปิฎก)*. กรุงเทพฯ: บริษัทคิว พรินท์ แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- มลิวรรณ ธรรมมาตย์. (2561). *การวางแผนเป้าหมายชีวิต*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก
<https://sites.google.com/site/karpenphuprakxbkar12/kar-wangphaen-pea-hmay-chiwit>.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). *รูปแบบการดำเนินชีวิต*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2564. จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki/รูปแบบการดำเนินชีวิต>.
- สุรพล สุขะพรหม. (2549). “พระสงฆ์กับการศึกษาการเมืองการปกครอง”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 2(1),
121-126.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2516). *ชุมนุมพระสูตรมหายาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.
- Antonides, G., and Raaij, W. F. (1998). *Consumer behavior. A European perspective*. Chichester:
John Wiley & Sons.
- Evans, M., Jamal, A. and Foxall, G. (2009). *Customer behavior* (2nd ed). Chichester: JohnWinley &
Sons.
- Hawkins, D. I. and Mothersbaugh, D. L. (2013). *Customer behavior: building marketing strategy*
(12th ed). New York: McGraw-Hill Irwin.

Hoyer, W. D. and MacInnin, D., J. (2010). *Customer behavior* (5th ed). Manson, Ohio: South-Western Cengage Learning.

Plummer, J. T. (1974). The concept and application of lifestyle segmentation. *Journal of Marketing*, 38, 33-37.

Schiffman, L. G. and Wisenblit, J. (2015). *Customer behavior: Motivation research (Marketing)*. New York: Pearson.

Solomon, M. R. (2015). *Customer behavior: Market survey* (11th ed). Boston: Pearson.